

פרק 2 - מבנה דמוגרפי

מקורות והגדרות

לוח 1: פרסומים סטטיסטיים

המקור לנתונים על ארץ ישראל, תל-אביב ויפו לשנת 1922 ולשנת 1931 הם מפקדים שנערכו ע"י ממשלת המנדט באותן שנים. הנתון על תל-אביב לשנת 1925 הוא ממפקד עירוני והנתון לשנת 1937 הוא אומדן עירוני. יתר הנתונים הם אומדנים של המשרד הסטטיסטי של ממשלת המנדט, למעט הנתונים על יפו בשנת 1937.
הנתונים בלוח הופיעו בפרסומים הבאים:

STATISTICAL ABSTRACT OF PALESTINE, 1937-38, 1944-45.

STATISTICAL HANDBOOK OF JEWISH PALESTINE, 1947. P. 46-47.

פרוייס, וואלטר. "פרקי סטטיסטיקה של תל-אביב". בתוך דרויאנוב, אלטר (עורך). ספר תל-אביב. תרצ"ו, עמ' 344-345.
יודפת, אריה. "פרקים בתולדות יפו ויישובה היהודי". בתוך עיריית תל-אביב-יפו. ספר השנה 1971, עמ' 113.

לוחות 2-19: הלמ"ס

נתוני האוכלוסייה ומשקי בית לשנים 1948, 1961, 1972, 1983 ו-1995 מבוססים על מפקדי אוכלוסין. נתוני האוכלוסייה לשנים שבין מפקד למפקד מבוססים על אומדנים שנתיים לסוף כל שנה הנערכים על ידי הלמ"ס. רמת הדיוק של נתוני אוכלוסייה אלה פחותה מרמת הדיוק של נתוני אוכלוסייה מפקדיים או נתונים על מרכיבי הגידול של האוכלוסייה. על כן יש לנהוג זהירות בשימוש בנתונים אלה.

האוכלוסייה כוללת תושבים קבועים לרבות אלה אשר שהו בחו"ל אך נעדרו לא יותר משנה ברציפות, עולים ועולים בכוח, תושבים ארעיים ותיירים ששהו יותר משנה ברציפות.

גיל - מתייחס לשנים שלמות שמלאו לאדם עד תאריך האומדן.

יבשת מוצא - יבשת המוצא של ילידי חו"ל נקבעת לפי יבשת לידתם ושל ילידי ישראל, לפי יבשת לידת האב.

החלוקה של העיר - קיימת חלוקה אחידה של העיר לרבעים, תת רבעים ואזורים סטטיסטיים, המשותפת לעירייה וללשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שעודכנה לקראת מפקד 1995. בחלוקה זו נעשה שימוש גם בלוחות הכוללים נתונים לפי חלוקה גיאוגרפית לשנים מוקדמות יותר.

מטרופולין תל-אביב - אגד ערים תל-אביב מחולק ל-"טבעות" בהתאם למבנה הפנימי שלו, והטבעות מחולקות ל"גזרות". להלן רשימת היישובים העיקריים באגד ערים תל-אביב, לפי החלוקה לטבעות וגזרות שנערכה לקראת מפקד 1983. לקראת מפקד 1995, חלו שינויים בקביעת הגבולות והשם הוסב מ-"אגד ערים תל-אביב" ל-"מטרופולין תל-אביב". להלן ההגדרות:

גלעין, טבעות וגזרות	יישובים באגד ערים תל-אביב, מפקד 1983	יישובים במטרופולין* תל-אביב, מפקד 1995
גלעין	תל-אביב - יפו	תל-אביב - יפו
טבעת פנימית גזרה צפונית	-	גליל ים, הרצליה, כפר שמריהו, רמת השרון.
גזרה מזרחית	בני ברק, גבעתיים, רמת גן.	אור יהודה, בני ברק, גבעתיים, כפר אז"ר, קריית אונו, רמת אפעל, רמת גן, רמת פנקס.
גזרה דרומית	אזור, בת ים, חולון, מקווה ישראל.	אזור, בת-ים, חולון, מקווה ישראל.
טבעת תיכונה גזרה צפונית	גליל ים, הרצליה, כפר שמריהו, רמת השרון, רעננה.	גבעת חן, הוד השרון, כפר מל"ל, כפר סבא, רמות השבים, רעננה.
גזרה מזרחית	אור יהודה, גבעת שמואל, גני יהודה, גני תקווה, יהוד, כפר אז"ר, נווה אפרים, קרית אונו, רמת אפעל, רמת פנקס.	גבעת שמואל, גני יהודה, גני תקווה, יהוד, מגשימים, מעש, נווה אפרים, סביון, פתח תקווה.
גזרה דרומית	בית דגן, נחלת יהודה, ראשון לציון.	אחיעזר, באר יעקב, בית דגן, גנות, כפר חב"ד, לוד, משמר השבעה, ניר צבי, נס ציונה, קרית עקרון, ראשון לציון, רחובות, רמלה.
טבעת חיצונית גזרה צפונית	הוד השרון, כפר מל"ל, כפר סבא, רמות השבים.	אבן יהודה, געש, טייבה, טירה, כפר ויתקין, כפר יונה, מכמורת, משמר השרון, נתניה.
גזרה מזרחית	לוד, ראש העין, רמלה.	טירת יהודה, כפר סירקין, כפר קאסם, מכבים-רעות, ראש העין, שוהם.
גזרה דרומית	באר יעקב, מזכרת בתיה, נס ציונה, קרית עקרון, רחובות.	אשדוד, גדרה, יבנה, מזכרת בתיה.

* ראה מפה בעמ' 35.

לוח 20: הלמ"ס, מרשם התושבים-משרד הפנים ע"ו המרכז למחקר כלכלי וחברתי

קיימים שני מקורות לנתונים על מספר התושבים בעיר: (1) הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (להלן הלמ"ס); (2) קובץ מרשם התושבים במשרד הפנים. קיימים הבדלים ניכרים בנתונים שמתקבלים משני המקורות, ההבדלים הם תוצאה של אופן בניית הקבצים ועדכוןם; הלמ"ס בונה את הקובץ על בסיס נתוני מפקד 1995 ומבצעת עדכונים שנתיים שלוקחים בחשבון מספר נולדים, נפטרים וניידות בין יישובים. כך, מספר תושבי תל-אביב-יפו על-פי הלמ"ס נכון לדצמבר 2007 הוא כ-390,100 תושבים (לא כולל עובדים זרים). זה הנתון שפורסם בשנתון הסטטיסטי של עיריית ת"א-יפו ע"י המרכז למחקר.

קובץ מרשם התושבים כולל את כל אלה הרשומים כתושבי ת"א-יפו בתעודת זהות שלהם. ע"פ

הנתונים שיש בידינו בהתבסס על קובץ זה מס' ת"א-יפו, נכון לדצמבר 2007 עמד על כ- 477,000. לאורך השנים, הפער בין שני הקבצים (קובץ מרשם התושבים של משרד הפנים וקובץ הלמ"ס) עומד על כ- 22% (ראו לדוגמה את לוח 2.20).

קובץ מרשם התושבים של משרד הפנים הוא הקובץ הקובע לעניין מס' הרשמי של בעלי זכות הבחירה בעיר כשמדובר בבחירות מוניציפאליות או ארציות, וכן זהו הקובץ שקובע גם לגבי דברים מינהליים נוספים. נתוני הלמ"ס משמשים אותנו כאומדנים לאמידה של גודלה ה"ריאלי" של אוכלוסיית העיר וזאת משום שנתונים מדויקים על מספר התושבים בעיר מתקבלים בעת ביצוע מפקד אוכלוסין הנערך ע"י הלמ"ס מתוקף צו ממשלתי ראש הממשלה (המפקד נערך בערך אחת לעשור). מתוך השוואת נתוני המפקד לאומדנים השנתיים השוטפים שמפיקה הלמ"ס בשנים בהן לא נערכים מפקדים, עולה שהאומדנים של הלמ"ס הם אומדנים טובים למדי, כלומר אומדים בצורה טובה את גודל האוכלוסייה בפועל. מכאן שקובץ הלמ"ס מתאים לשימוש לצורך תכנון, בניית תחזית אוכלוסייה, ניתוח מגמות דמוגרפיות שונות וכיו"ב.

לוחות 21-23: הלמ"ס

בעבר האוכלוסייה סווגה על-פי שתי הבחנות מרכזיות: יהודים ולא יהודים. סיווג חדש של האוכלוסייה הופעל ע"י הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה החל משנת 2000, כך שהאוכלוסייה ממוינת לשתי קבוצות עיקריות: יהודים ואחרים (יהודים, נוצרים שאינם ערבים ואלה ללא סיווג דת) וערבים (ערבים נוצרים, מוסלמים ודרוזים).

נתוני האוכלוסייה ומשקי בית לשנים 1972, 1983 ו-1995 מבוססים על מפקדי אוכלוסין. נתוני האוכלוסייה לשנים שבין מפקד למפקד מבוססים על אומדנים שנתיים לסוף כל שנה הנערכים על ידי הלמ"ס.

לוח 24: הלמ"ס

הנתונים של משקי בית לא כוללים את המתגוררים במוסדות ובמעונות הסטודנטים בעיר. כמו גם, הנתונים של משקי בית אינם כוללים דיירים במוסדות כגון: חניכי פנימיות, חולים בבתי חולים כרוניים, אסירים בבתי סוהר. הנתונים לגבי השנים שהן לא שנות מפקד מתקבלים מסקרי כוח אדם שנערכים ע"י הלמ"ס ומבטאים אומדנים המחושבים על-פי ממוצע שנתי.

משק בית - כל אדם הגר לבדו בדירה או קבוצת אנשים שגרים יחד בדירה באופן קבוע רוב ימות השבוע, ויש להם תקציב הוצאות משותף למזון.

לוח 25: המוסד לביטוח לאומי, מנהל המחקר והתכנון

משפחה חד הורית - משפחה שבה הגידול היומיומי של הילדים בגיל 0-17 נעשה ע"י הורה אחד, שהינו רווק/ה, גרוש/ה, או אלמן/ה. כאשר ההורה הוא רווק/ה או גרוש/ה, ייתכן שיש השתתפות בגידול הילד, במידה זו או אחרת, של בן הזוג (אם/אב של הילד), שאינו חי במשק הבית.

לוחות 26-33, 49: הלמ"ס

הנתונים על התנועה הטבעית - לידות חי ופטירות, מבוססים על הפרטים המופיעים בטפסי "הודעה על לידת חי", "הודעת פטירה" ו"הודעה על לידת עובר מת" הנמסרים למשרד הפנים ע"י האחראים במוסדות בהם ארעה הלידה או הפטירה, בהתאם לחוק. נתונים על נישואין וגירושין נמסרים ע"י המורשים לעריכת נישואין ועל ידי בתי-הדין הרבניים. הנתונים הם לפי שנת האירוע.

ריבוי טבעי - ההפרש בין מספר לידות חי ומספר פטירות.

פטירות תינוקות - תינוקות שנפטרו לפני מלאת שנה לחייהם.

לוחות 34-48, 50-56: הלמ"ס

הנתונים על ניידות האוכלוסייה הם אומדנים המבוססים על עיבודים שנעשו מקובץ השינויים כפי שנרשמו בקובץ מרשם התושבים במשרד הפנים, על-פי הודעות של התושבים על שינוי כתובת. הנתונים מתייחסים לשנת הרישום.

ניידות בין ישובים - מתייחסת לניידות בין ת"א-יפו ליישובים אחרים, הכוללת: "משתקעים בת"א-יפו", שבאו מיישובים אחרים בישראל ו"עוזבים את ת"א-יפו", שעברו ליישובים אחרים בישראל.

ניידות בתוך ת"א-יפו - מתייחסת לניידות מאזור סטטיסטי אחד לאזור סטטיסטי אחר. מאזן הניידות הפנימית בכל העיר הינו "0" (אפס).

עולה - אדם הנכנס לישראל לישיבת קבע לפי חוק השבות או לפי חוק הכניסה. הנתונים בלוחות מתייחסים לעולים חדשים שעלו לארץ החל ב-1990.

1. גודל האוכלוסייה

הערה: מקור נתוני האוכלוסייה המובאים בפרק זה הוא הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס). מספר תושבי העיר המעודכן ביותר הוא לסוף שנת 2008, אבל נתונים מפורטים יותר על אוכלוסיית העיר כגון: גיל, מין, אזור מגורים וכיו"ב, מעודכנים לשנת 2007 בלבד. מכאן שבמהלך תיאור הנתונים והמגמות שלהלן יש לשים לב מתי ההתייחסות היא לשנת 2007 ומתי לשנת 2008. הנתונים על אוכלוסיית העיר אינם כוללים את אוכלוסיית העובדים הזרים המתגוררים בעיר שמספרם נאמד בכמה אלפים.

אוכלוסיית ת"א-יפו מנתה בסוף 2008 כ-392,500 נפש והיא גדלה ב-0.6% (לוח 2.2) בהשוואה לשנת 2007 (כ-390,100). החל בשנת 2007 מספר התושבים בעיר עולה על מספר התושבים שנרשם במפקד התושבים משנת 1961 (כ-386,000 תושבים), שנה שנחשבה לשיא מבחינת מספר התושבים שנרשם אי-פעם.

מבחינת השינויים באוכלוסיית העיר לאורך זמן עולה שהחל בשנות ה-70 חלה ירידה באוכלוסיית העיר ובמהלך שנות ה-80, החלה האטה בקצב צמצום האוכלוסייה בעיר; אחוז השינוי השנתי עלה בהדרגה מ-1.6% בשנת 1981 ל-0.5% ב-1988. בשנת 1989 חל מפנה משמעותי והאוכלוסייה בעיר החלה לגדול: אחוז השינוי השנתי הפך משלילי (-0.5% ב-1988) לחיובי (+1.2% ב-1989). עם זאת, בסך הכל במהלך שנות ה-80 הגידול היה שלילי (כ-4%).

במהלך שנות ה-90, בארבע השנים הראשונות, נרשמה עלייה משמעותית באוכלוסיית העיר: ב-1990 היו בעיר כ-339,000 תושבים ואילו ב-1993 היו בעיר כ-357,000 תושבים, ואחוז הגידול של האוכלוסייה היה כ-5%. החל בשנת 1993 הסתמנה האטה בקצב גידול האוכלוסייה, אחוז הגידול השנתי עמד ב-1993 על 0.1% בלבד. בשנים 1994-1995 אחוז הגידול השנתי הפך לשלילי, כך שאוכלוסיית העיר קטנה ב-1995 בכ-9,100 תושבים בהשוואה ל-1993 (-2.6%). (יש לציין כי ההבדל בין נתוני 1995 והשנים הקודמות נובע כנראה מהפער שנוצר בין האומדנים בערב המפקד ובין הנתונים שנתקבלו בפועל במפקד, כך שהצמצום שנרשם הוא כתוצאה מ"תיקון" סטטיסטי ולא כתוצאה ממגמות דמוגרפיות אמיתיות.) במחצית השנייה של שנות ה-90, משנת 1996 ועד שנת 1999, גודלה של אוכלוסיית העיר היה יציב (אחוז השינוי השנתי נע בין 0.3% ב-1996 לבין 0.1% ב-1998). בסך הכל במהלך שנות ה-90 אוכלוסיית העיר גדלה בכ-3.4% כאשר המקור העיקרי לתוספת האוכלוסייה בשנים 1989-1993 הוא העלייה מבריה"מ לשעבר. מספר העולים החדשים המתגוררים בת"א-יפו בסוף 2007 (לוח 2.52), ואשר עלו לישראל בגל העלייה האחרון החל בשנת 1990, הוא 49,397 (12.7% מכלל תושבי העיר).

מתחילת שנות ה-2000 מסתמנת עלייה מתונה באוכלוסיית העיר, דבר המתבטא באחוז השינוי השנתי שנשמר חיובי לאורך השנים: בשנת 2000 אחוז השינוי עמד על 1.0% ובסוף 2001 הוא עלה ל-1.2%. בשנת 2002 אחוז השינוי ירד במעט ל-0.4% ועלה שוב ב-2003 ל-0.8%. בשנים 2004 ו-2005, אחוז השינוי השנתי שוב עלה ועמד על 2% ויותר, ובשנת 2006 שוב חלה ירידה מסוימת באחוז השינוי שעמד על 1.5% וכך גם בשנת 2007, בה עמד אחוז השינוי על 1.5%. בשנת 2008 חלה ירידה נוספת באחוז השינוי שעמד על 0.6%, אם כי אחוז זה נשמר חיובי ומצביע על המשך מגמת העלייה במס' תושבי העיר.

חלקה של האוכלוסייה בת"א-יפו מכלל האוכלוסייה בישראל הלך והצטמצם עם השנים. מהתבוננות בנתוני שנות המפקד השונות ניתן לראות שבשנת 1961 אוכלוסיית העיר היוותה 17.7% מאוכלוסיית ישראל, בשנת 1972 אוכלוסיית העיר היוותה כ-11.6% מכלל האוכלוסייה בישראל, ב-1983 היא היוותה כ-8.1%, בשנת 1995 ירד השיעור ל-6.2% וב-2008 שיעור הצטמצם לחצי בהשוואה ל-1972 ועמד על כ-5.4% (לוח 2.2). עם זאת, החל בשנות ה-2000 ניתן להבחין בעצירת מגמת הירידה והתייצבותה על שיעור קבוע של 5.4%.

תל-אביב-יפו היא העיר השנייה בגודלה בישראל, אחרי ירושלים שמנתה בסוף 2008 כ-760,800 תושבים ולפני חיפה שמנתה באותה השנה כ-265,300 תושבים (לוח 2.6). עד תחילת שנות ה-70 של המאה שעברה תל-אביב-יפו מנתה יותר תושבים מירושלים - בשנת המפקד 1972 תל-אביב-יפו מנתה כ-363,750 תושבים לעומת ירושלים שמנתה רק כ-313,900 תושבים.

החל במפקד 1995, האוכלוסייה באגד ערים תל-אביב, כונתה 'מטרופולין תל-אביב' (לוחות 2.3 ו-2.4) והיא מנתה בסוף 2008 3,206,400 נפש בהשוואה ל-3,154,100 בשנת 2007, כלומר האוכלוסייה במטרופולין תל-אביב גדלה בשנה האחרונה ב-1.7%.

ב-2008 מספר התושבים היהודים ואחרים (נוצרים שאינם ערבים, וללא סיווג דת) בת"א-יפו עמד על כ-375,200 (95.6% מכלל אוכלוסיית העיר) ומספר התושבים הערבים עמד על כ-17,300 (4.4% מכלל אוכלוסיית העיר) (לוח 2.2).

בחינה נפרדת של גודל האוכלוסייה לפי דת (לוח 2.2), יהודים בהשוואה ללא יהודים, מצביעה על שתי מגמות מקבילות באופיין:

1. האוכלוסייה היהודית הלכה והצטמצמה בצורה הדרגתית החל בשנות ה-70 וה-80. בשנת 1989 חל שינוי במגמה והאוכלוסייה היהודית החלה לגדול. בשנים 1990-1991 נרשמה תוספת ניכרת של 5.4% ושל 3.9%, בהתאמה ובמהלך 1992-1994 גודלה של האוכלוסייה היהודית התייצב. בשנת 1995 נרשמה ירידה משמעותית בגודלה של האוכלוסייה היהודית - אחוז גידול שנתי היה של כ-3% (ההבדל בין נתוני 1995 והשנים הקודמות נובע כנראה מהפער שנוצר בין אומדנים ערב המפקד ובין הנתונים שנתקבלו בפועל במפקד). במחצית השנייה של שנות ה-90 גודלה של האוכלוסייה היהודית בעיר שמר על יציבות מסוימת עם נטייה קלה לצמצום. החל בשנת 1999 ועד 2004 שוב השתנתה המגמה ואנו עדים לגידול מסוים באוכלוסייה היהודית, אם כי קצב הגידול השנתי הוא איטי יחסית והוא נע בין 0.1% לבין 0.7%. בשנים 2004 ו-2005 חלה עלייה באחוז זה שהגיע לכ-2% ואף יותר. בשנים לאחר מכן, ב-2006 ובשנת 2007 שוב חלה ירידה באחוז השינוי (1.2% ו-1.4%, בהתאמה). בשנת 2008 חל צמצום נוסף באחוז השינוי כך שהוא ירד ל-0.5%, בדומה לאחוזים שנרשמו בתחילת העשור החל בשנת 2000.

2. האוכלוסייה שאינה יהודית גדלה בהתמדה ועד סוף שנות ה-80 אחוז הגידול נע בין 2.0% ל-3.5%, בשנה. בשנת 1990 חלה עלייה בקצב גידול האוכלוסייה, כך שבשנת 2003 האוכלוסייה הלא יהודית הכפילה את עצמה, בהשוואה לגודלה בשנת 1991, והיא עמדה על כ-28,200 נפש. באופן כללי האוכלוסייה הלא יהודית שמרה על אחוזי גידול שנתיים גבוהים למדי במהלך שנות ה-90, במיוחד בשנת 1999 בה אחוז השינוי עמד על 11.3%. מתחילת העשור, בשנת 2000 החל צמצום הדרגתי באחוז הגידול, בשנת 2004 הגידול היה של 5.5%; ב-2005 נרשם גידול של כ-4.2%; ב-2006 הגידול עמד על כ-4.9%; בשנת 2007 נרשם צמצום משמעותי בגידול השנתי של האוכלוסייה הלא יהודית ועמד על כ-2.5% ובשנת 2008 אחוז הגידול השנתי של האוכלוסייה הלא יהודית המשיך להצטמצם ועמד על כ-1.5%.

לסיכום, מבחינת המגמות לאורך השנים ניתן ללמוד שמתחילת שנות ה-90 אחוז השינוי של האוכלוסייה הלא יהודית גדל בצורה משמעותית בהשוואה לאחוז זה באוכלוסייה היהודית. עם זאת, בעשור האחרון חלה ירידה באחוז השינוי הן בקרב האוכלוסייה היהודית והן בקרב האוכלוסייה הלא יהודית. שתי האוכלוסיות ממשיכות לגדול, אם כי קצב הגידול מצטמצם: קצב הגידול קטן יותר בקרב היהודים בעוד שבקרב הלא יהודים הצמצום מהיר יותר ובולט יותר. כמו כן, אחוז הגידול של האוכלוסייה הלא יהודית ממשיך להיות גדול יותר מאחוז השינוי של האוכלוסייה היהודית (1.5% לעומת 0.5%, בהתאמה).

2. התפלגות לפי גיל ומין

מכלל האוכלוסייה בת"א-יפו בסוף 2007, 17.6% בגיל 0-14, 10.9% בגיל 15-24, 37.6% בגיל 25-44, 19.7% בגיל 45-64, ואילו קשישים בגיל 65 ומעלה מגיעים לכדי 14.1% (לוח 2.7 ו-2.8). הגיל החציוני בת"א-יפו עומד על 34.2 בהשוואה ל-28.7 בישראל.

משנת המפקד של 1972 ועד סוף שנת 2007 השינויים במספר התושבים לא היו מאד גדולים (האוכלוסייה בת"א-יפו עלתה בסך הכל בכ-7%), אך השינויים במבנה הגילים היו גדולים (לוח 2.7). מחד גיסא, חל צמצום בקבוצות הגיל של ילדים וצעירים עד גיל 24 (מ-40.1% ל-28.5%) ובגילאי הביניים 45-64 (מ-26.2% ל-19.7%). מאידך גיסא, חל גידול ניכר בקבוצות גילאי 25-44 (מ-21.1% ל-37.6%), כמו כן גדל מאד שיעורם של הקשישים במיוחד בגילאי 75 ומעלה (מ-3.3% ל-7.6%).

אוכלוסיית היהודים ואחרים בת"א-יפו (לוח 2.22) מבוגרת במידה ניכרת בהשוואה לאוכלוסיית יהודים ואחרים בישראל: אחוז הילדים בגיל 0-14 בישראל - 25.5% בהשוואה ל-16.9% בת"א-יפו, בעוד שאחוז הקשישים בת"א-יפו גדול יותר בהשוואה לאחוז הקשישים בישראל (בגיל 65+): בישראל 11.4% ובת"א-יפו 14.6%. עם זאת, ניתן לראות כי קיימת מגמת צמצום בשיעור הקשישים

בקרב אוכלוסיית היהודים והאחרים: בשנת 2002 שיעור הקשישים עמד על 17.0%, בשנת 2004 ירד השיעור לכדי 16.1% ובשנים לאחר מכן ירד ל- 15.0% בשנת 2006 ול-14.6% בשנת 2007. ביטוי נוסף לכך שאוכלוסיית העיר מבוגרת בהשוואה לאוכלוסיית ישראל (בקרב היהודים והאחרים), הוא הגיל החציוני של אוכלוסייה זו: 34.5 בת"א-יפו לעומת 31.0 בישראל.

מבחינת כלל האוכלוסייה (יהודים ואחרים וערבים, לוח 2.8), עולה כי חל צמצום בשיעור הקשישים בעיר - אחוז הקשישים בכל העיר בגיל 65 ומעלה ירד לאורך השנים: ב-1995 עמד על 18.3% בעוד שב-2007 הוא עמד על 14.1%. גם הגיל החציוני ירד לאורך השנים (הירידה הזו בולטת במיוחד כאשר בוחנים תקופת זמן ארוכה יותר)- הגיל החציוני ירד מ-35.8 ב-1983 ל-34.9 ב-1995 ול-34.2 ב-2007. בעשור האחרון חלה התייצבות של הגיל החציוני סביב 34.

בהתייחס למין, נמצא כי בדרך כלל נולדים יותר זכרים (51.0%), אך שיעורי התמותה של הזכרים גבוהים יותר משל הנקבות, ביחוד בגילים המבוגרים. על כן, בגילים הצעירים יש יותר בנים מאשר בנות, ובגילים המבוגרים היחס מתהפך ויש יותר נשים מאשר גברים. מכאן שאחוז הגברים קטן עם העלייה בגיל. מהתרשים המבטא את התפלגות האוכלוסייה לפי מין וגיל (אחרי לוח 2.12) ניתן ללמוד יותר על יחס המינים באוכלוסייה. עד גיל 44 לכל 100 גברים יש בממוצע 97 נשים. היחס הזה מתהפך החל בקבוצת הגיל 45-49 והוא גדל באופן משמעותי בגיל המבוגר (60-69) ומבוגר מאד (70+): בגילאי 49-45 יש 106 נשים לכל 100 גברים, בגילאי 60-69 המספר עולה ל-128 נשים בממוצע לכל 100 גברים, ובגילאי 70+ עולה היחס לכ-162 נשים בממוצע לכל 100 גברים.

3. התפרסות האוכלוסייה

בתקופה שבין 1983 (שנת מפקד) ו-2007 חלו שינויים בהתפרסות האוכלוסייה באזורי העיר השונים: חלקה של האוכלוסייה בעבר הירקון גדל: ברובע 1 מ-10.3% ל-12.9% וברובע 2 מ-10.3% ל-12.7% (לוח 2.10). גידול קטן נרשם גם בחלקה של האוכלוסייה במרכז העיר ברובע 5 מ-7.2% ל-8.5%. ברובע 6 במרכז, שיעור התושבים יציב לאורך השנים: 1.2% ב-1983, 1.1% ב-1995 ו-1.2% ב-2007. בשאר אזורי העיר חל צמצום: בצפון (הצפון הישן והחדש) חלה ירידה מסויימת באחוז התושבים מכלל תושבי העיר בעיקר ברובע 4 - מ-12.6% ל-11.1%. ברובע 3 ירידה קטנה: מ-15.5% ל-14.5%. גם ביפו (רובע 7) חל צמצום - מ-14.1% ל-12.2%. ברובע 8 בדרום העיר חל צמצום מ-7.6% ל-6.8% ובדרום מזרח העיר ברובע 9 חלו שינויים קטנים בלבד, כך שב-2007 אחוז התושבים ברובע, מתוך כלל תושבי העיר נמוך במעט מזה שהיה ב-1983 (20.0% לעומת 21.2%, בהתאמה).

באופן כללי, האוכלוסייה בעבר הירקון ברובע 1 "זקנה" יחסית. גם בצפון העיר ברובע 4 ובדרום העיר ברבעים 8 ו-9 ניתן לראות שהאוכלוסייה מבוגרת יותר. הגיל החציוני ב-2007 עמד על 36.8 שנים ברובע 1 בעבר הירקון ועל 35.7 שנים ברובע 4 בצפון העיר; ברובע 8, בדרום העיר, הגיל החציוני היה דומה לגיל החציוני העירוני - 34.1. ברובע 9 בדרום העיר מזרחית לנתיבי האיילון, עמד הגיל החציוני על 34.8 (לוח 2.12).

בשני העשורים האחרונים חלה הצערה משמעותית בגיל האוכלוסייה במרכז העיר, במיוחד ברובע 5: הגיל החציוני ירד מ-53.4 שנים ב-1983 ל-32.8 ב-2007. תהליך דומה התרחש בצפון העיר (הצפון הישן והחדש), במיוחד ברובע 3, בו ירד הגיל החציוני מ-56.4 שנים ב-1983 ל-33.4 ב-2007.

4. אוכלוסייה לפי מוצא ומצב משפחתי

חלקם של יוצאי אסיה-אפריקה (ילידי חו"ל וכאלה שאביהם ילידי חו"ל) בקרב האוכלוסייה היהודית בעיר ב-2007 עמד על 24.1% ושל יוצאי אירופה-אמריקה (ילידי חו"ל וכאלה שאביהם ילידי חו"ל) על 40.1%, שאר התושבים - 35.8%, הם ילידי ישראל (שאביהם אף הוא נולד בישראל). מקרב כלל האוכלוסייה היהודית בעיר, כ-71.7% הם ילידי ישראל ומתוכם כמחצית הם דור שני בישראל, קרי אביהם ילידי ישראל (שנתון סטטיסטי למ"ס, מס' 59, לוח 2.23).

בקרב כלל תושבי העיר שנולדו בעיר, חלקם של התושבים שאביהם נולד בישראל גדל בתקופה שבין מפקד 1983 לבין 2008 מ-15.4% ל-37.1%.

במהלך השנים, מאז מפקד 1995, אחוז הרווקים והרווקות בעיר גדל, במיוחד בולט הדבר בקרב קבוצות הגיל הצעירות בגילאי 25-34. בשנת 2007 (לוחות 2.18 ו-2.19), בקרב אוכלוסיית הגברים בגיל 25-34 כ-63.6% היו רווקים (לעומת 53.7% ב-1995), ובאותה קבוצת גיל בקרב הנשים כ-53.1%

היו רווקות (לעומת 41.9% ב-1995). כלומר, מאז 1995 אחוז הרווקים בקבוצת גיל זו גדל בכ-10% ואחוז הרווקות בכ-11%.
בסה"כ, אחוז הרווקים מקרב הגברים בגילאי 15 ומעלה בעיר עמד ב-2007 על כ-41%, ובקרב הנשים בגילאי 15 ומעלה, אחוז הרווקות נמוך יותר והוא עמד ב-2007 על כ-35%.

5. אוכלוסייה ערבית

בשנת 2008 מנתה האוכלוסייה הערבית בעיר (מוסלמים, נוצרים-ערבים ודרוזים) כ-17,300 נפש בהשוואה לכ-16,800 ב-2007. כלומר, הגידול השנתי של האוכלוסייה הערבית בעיר היה כ-3.0%. הגידול השנתי ב-2008 דומה לגידול שנרשם ב-2007 (3.1%), גדול מהגידול השנתי שנרשם ב-2006 (2.5%) ודומה יותר לגידול שנרשם בשנים קודמות (ב-2004 - 3.4% וב-2005 - 3.2%). בדומה לשנת 2007, האוכלוסייה הערבית בעיר מהווה כ-4.4% מכלל אוכלוסיית ת"א-יפו (לוחות 2.2 ו-2.21).
התפלגות האוכלוסייה הערבית לשנת 2008 לפי דת מראה כי רוב רובה של האוכלוסייה הערבית מורכבת ממוסלמים - כ-79%. כ-21% מהאוכלוסייה הערבית בעיר הם נוצרים וכ-1% מהאוכלוסייה הזו מהווים הדרוזים. החלק הארי של האוכלוסייה הערבית, כ-15,500 (כ-90%), מתגוררים ברובע 7 ביפו.

6. משקי בית

בקרב האוכלוסייה היהודית בעיר, עמד מספר משקי הבית בשנת 2008 על כ-164,800 עם 2.2 נפשות בממוצע למשק בית; בשנת 2008 גדל מספר משקי הבית בהשוואה לשנת 2007 ב-2.0%. מספר משקי הבית בעיר נמצא במגמת עלייה: ב-1972 היו בתל-אביב-יפו כ-120,100 משקי בית, ב-1983 היו 126,000 משקי בית וב-1995 היו כ-142,800 משקי בית. למרות שמספר משקי הבית בת"א-יפו עלה לאורך השנים, ממוצע הנפשות למשק הבית נשאר 2.2-2.3 נפשות. כלומר, מאז 1995, לא חלו תמורות משמעותיות בגודל משק הבית בעיר (לוח 2.24).

לפי נתוני המפקד משנת 1995, גודל משקי הבית אצל יהודים קטן מאשר אצל הלא יהודים: 2.3 לעומת 3.1, בממוצע. בקרב עולים חדשים, שעלו לישראל החל משנת 1990, משקי הבית גדולים יחסית: 2.6 נפשות למשק בית בממוצע.

7. משפחות חד הוריות

בת"א-יפו נמנו בסוף 2008 9,560 משפחות חד-הוריות שמהוות 21.2% מסה"כ המשפחות עם ילדים בעיר (לוח 2.25). מספר המשפחות החד-הוריות בעיר גדל לאורך השנים. ב-2000 מספר המשפחות החד-הוריות בעיר עמד על 8,341, ב-2004 מספרן הגיע ל-9,050 וכאמור, ב-2008 מספרן עמד על 9,560. לפי הנתונים המקבילים לסוף 1992 (השנה הראשונה לגביה קיים מידע לגבי משפחות חד-הוריות בת"א-יפו) היו בשנה זו כ-4,600 משפחות חד-הוריות שהיוו כ-10.1% מסה"כ המשפחות עם ילדים בעיר. מכאן, שמספר המשפחות החד-הוריות בשנת 2008, יותר משהכפיל את עצמו בהשוואה לתחילת שנות ה-90.

בישראל היו בדצמבר 2008, 125,385 משפחות חד-הוריות (בהשוואה ל-123,205 משפחות בסוף 2007), המהוות 12.5% מכלל המשפחות עם ילדים בארץ. מכאן, שהשכיחות היחסית של משפחות חד-הוריות בת"א-יפו גדולה בכ-70% מזו שבישראל.

בקרב המשפחות עם 1-2 ילדים בעיר, אחוז המשפחות החד-הוריות מגיע ל-23.8% ואילו בקרב משפחות עם 3 ילדים או עם 4 ילדים ויותר אחוז המשפחות החד-הוריות הוא 11.0% ו-9.7%, בהתאמה. ממוצע הילדים במשפחות חד-הוריות בעיר הוא 1.53 (בישראל בשנת 2008 - 1.67) ומספר זה קטן יותר מאשר מספר הילדים הממוצע בקרב כלל המשפחות עם ילדים בעיר העומד על 1.84 (נתונים נוספים ראה/י בפרק 12, לוח 12.4). למרבית המשפחות החד הוריות (61.0%) יש ילד אחד בלבד.

התפלגות המצב המשפחתי של ההורה במשפחות חד-הוריות בעיר היא כדלהלן: 35.7% רווקה, 58.0% גרושה ו-6.3% אלמן/ה. יש לציין כי בשנת 1992 אחוז המשפחות החד-הוריות שבראשן

עמד רווקה/ה היה נמוך בצורה ניכרת ועמד על 24.2%. רובן המכריע של המשפחות החד הוריות בעיר הן בראשות נשים כ-97% (בדומה לישראל).

8. תנועה טבעית

החל בשנת 2001 נרשמה מגמת עלייה במספר הלידות בעיר (לוח 2.26). בשנת 2007 מספר לידות החי הגיע ל-7,553 (מתוכן 7,154 בקרב היהודים והאחרים) ובשנת 2008 מספר לידות החי גדל לכדי 7,906 לידות (מתוכן 7,463 בקרב אוכלוסיית היהודים והאחרים). מאז תחילת שנות ה-2000, בקרב האוכלוסייה הערבית ישנה יציבות במספר לידות החי עם תנודות קלות.

משנת 2005 החלה מגמת ירידה במספר הפטירות. בשנת 2005 נרשמו כ-3,700 פטירות, מספר שהצטמצם לכדי כ-3,400 פטירות בלבד בשנת 2008. בהתייחס להרכב הגילי של הנפטרים, מתוך סה"כ הנפטרים ב-2008, למעלה ממחצית (כ-61%) היו בגילאי 80 ומעלה, כאשר כ-22% מכלל הפטירות היו בקבוצת הגיל 90 ומעלה (לוח 2.31).

באופן כללי, לאורך השנים הריבוי הטבעי גדל (מספר לידות חי פחות מספר פטירות), במיוחד לאור הגידול בריבוי הטבעי בקרב קבוצת היהודים והאחרים. בשנת 2008 הנתונים של כלל האוכלוסייה מראים כי הריבוי הטבעי עמד על 4,498 נפשות (לוח 2.26). נתון זה מצביע על עלייה בריבוי הטבעי לאורך השנים. למשל, בהשוואה לשנת 2000, בה הריבוי הטבעי היה 2,065 נפשות, חלה עלייה של כ-118%.

בהתייחס לריבוי הטבעי בקרב קבוצת היהודים והאחרים, הרי שלגבי קבוצה זו מדובר בעלייה משמעותית מאד בריבוי הטבעי בהשוואה לשנת 2000 - עלייה של למעלה מ-140% (ב-2000 עמד הריבוי הטבעי על כ-1,700 נפשות בעוד שבשנת 2008 עמד הריבוי הטבעי על כ-4,120 נפשות). הריבוי הטבעי בקרב האוכלוסייה הערבית מאופיין ע"י תנודות של עלייה וירידה. בשנת 2008 חלה עלייה בריבוי הטבעי של אוכלוסייה זו, בהשוואה לשנים האחרונות שבהן לא חל כל שינוי בריבוי הטבעי - עלייה של כ-15% בהשוואה לשנים 2006-2007; הריבוי הטבעי בשנת 2008 עמד על 380 נפש, בהשוואה ל-331 ו-332, בשנים 2006 ו-2007, בהתאמה.

שיעור הלידות ל-1,000 תושבים בקרב היהודים והאחרים עמד ב-2008 על 19.9 בהשוואה ל-26.0 בקרב הערבים (לוח 2.26). ההבדל נובע הן ממבנה הגילים הצעיר יותר, והן מרמת הפריור הגבוהה יותר של האוכלוסייה הערבית בעיר. עם זאת, לאורך השנים מסתמנת מגמה של צמצום הדרגתי בפער שבין שתי האוכלוסיות, כך שהשיעורים בקרב אוכלוסיית היהודים והאחרים עלו (מ-15.4 בשנת 2001 ל-19.9 בשנת 2008) בעוד שהשיעורים בקרב האוכלוסייה הערבית ירדו (מ-30.2 בשנת 2001 ל-26.0 בשנת 2008).

בפטירות התמונה הפוכה: שיעור הפטירות ל-1,000 תושבים באוכלוסיית היהודים והאחרים גבוה מאשר באוכלוסייה הערבית - בעיקר בגלל מבנה הגילים המבוגר יותר באוכלוסיית היהודים והאחרים; הנתונים לשנת 2008 מראים כי שיעור הפטירות ל-1,000 איש באוכלוסייה הממוצעת הרלוונטית הוא 8.9 ו-3.7, בהתאמה. עם זאת, לאורך השנים, בקרב אוכלוסיית היהודים והאחרים חל צמצום הדרגתי בשיעורי התמותה (משיעור של 10.7 בשנת 2001 לשיעור של 8.9 בשנת 2008) וזאת כנראה, בעקבות מגמת ההצטמצמות שחלה בקבוצה הזו.

באשר ללידות חי לפי גיל היולדת, כ-7% מהלידות בקרב נשים יהודיות ב-2008 היו אצל נשים עד גיל 24, כ-23% - בגיל 25-29, כ-43% - בגיל 30-34 וכ-28% בגיל 35 ומעלה (לוח 2.29). אנו עדים למגמה מתמשכת של צמצום בחלקן היחסי של הלידות אצל נשים צעירות, ועלייה - אצל נשים מבוגרות יותר, בעיקר בטווח גילאי +30: לדוגמה, בתקופה שבין 1980 לבין 2008 ירד חלקן של הלידות אצל נשים יהודיות עד גיל 24 מכ-34% לכ-7%, ואילו חלקן של הלידות אצל נשים בגיל 30 ומעלה עלה מכ-30% לכ-70%. תהליך דומה, דהיינו, עלייה הדרגתית בגיל היולדות עם השנים, קיים גם בקרב נשים לא יהודיות, אף-על-פי שהן יולדות בגיל צעיר יותר בהשוואה לנשים יהודיות.

באוכלוסייה היהודית, קיימים הבדלים ניכרים בגיל היולדת בין קבוצות המוצא השונות (לוח 2.30). עם זאת, הבדלים אלה נוטים להצטמצם במשך השנים. לשם השוואה, בשנת 1988, לפני כשני עשורים, אחוז הלידות לנשים ילידות ישראל עד גיל 25 עמד על כ-37% אצל יולדות שאביהם יליד אפריקה, על כ-28% אצל יולדות שאביהם יליד אסיה ועל כ-14% אצל יולדות שאביהם יליד אירופה-אמריקה. ב-2008, אחוז הלידות אצל נשים ילידות ישראל עד גיל 25 עמד על כ-4% אצל יולדות שאביהם יליד אפריקה, על כ-3% אצל יולדות שאביהם יליד אסיה ועל כ-4% אצל יולדות

שאביהם יליד אירופה-אמריקה, כלומר אין הבדלים בין קבוצות המוצא השונות, ובכל הקבוצות חלה ירידה דרמטית בילודה בקרב קבוצות הגיל הצעיר (עד גיל 25).

בעשור האחרון (מאז 1998), מחישוב האחוז של הלידות בכל רובע מסך כל הלידות עולה כי חל גידול באחוז הלידות בצפון העיר ובמיוחד ברובע 2 - בעבר הירקון (עלייה של כ-76%) וברובע 4 - בצפון החדש (עלייה של כ-58%) וכן במרכז העיר ברובע 6 - סביב הקרייה (עלייה של כ-63%). גם בשאר הרבעים נרשמה עלייה בלידות החי, אם כי בשיעורים קטנים יותר (החישובים נעשו על בסיס לוח 2.27).

באופן כללי ניתן להצביע על עלייה בריבוי הטבעי לאורך השנים במרבית הרבעים בעיר, במיוחד ברבעים 1-5. העלייה המשמעותית ביותר חלה ברובע 3: בתחילת שנות ה-90 הריבוי הטבעי היה שלילי ונמוך במיוחד בהשוואה לשאר הרבעים. עם השנים מגמה זו הפכה לחיובית, כך שברובע זה נרשם ריבוי טבעי מן הגבוהים בהשוואה לשאר הרבעים (לוח 2.27).

9. נישואין וגירושין

בשנת 2007 נרשמה עלייה במספר החתנים והכלות, כך שהיו 3,524 חתנים ו-3,374 כלות, בהשוואה לשנת 2006 בה היו 3,482 חתנים ו-3,280 כלות. באופן כללי, לאורך השנים שיעורי הנישואים בקרב הנשים ובקרב הגברים יציבים. בשנת 2007 שיעורי הנישואים בת"א-יפו (ל-1,000 נפש באוכלוסייה ממוצעת של גברים ונשים בגיל 15 ומעלה), עמדו על 25.1 בקרב הגברים ו-21.8 בקרב הנשים (לוח 2.32). מגמה שמאפיינת את אוכלוסיית הנישואים והנישואות היא שלאורך כל השנים נמצא ששיעורי הנישואות קטן משיעור הנישואים.

תמונה דומה עולה גם מבחינת מספר המתגרשים בקרב האוכלוסייה היהודית בעיר (לוח 2.33). גם בקרב המתגרשים והמתגרשות נרשמת מגמה יציבה בשיעורם. ב-2007 היו 930 גברים שהתגרשו ו-799 נשים שהתגרשו (בשנת 2006 היו 957 גברים שהתגרשו ו-790 נשים שהתגרשו). ב-2007 עמד שיעור הגירושין (ל-1,000 נפש באוכלוסייה ממוצעת של גברים ונשים בגיל 15 ומעלה) על 6.6 בקרב הגברים ועל 5.2 בקרב הנשים. בהמשך למגמת הנישואים ונישואות, הרי שלאורך השנים ניתן לראות שגם שיעורי המתגרשות נמוכים בהשוואה לשיעורי המתגרשים.

10. נייודת האוכלוסייה

הערה: נתונים סיכומיים של כלל הניידות (מאזן הניידות, מס' הנכנסים ומס' היוצאים מהעיר) וכן מאזן ההגירה (עולים ויורדים מן העיר לחו"ל) המעודכן ביותר הוא לסוף שנת 2008, אבל נתונים מפורטים יותר על נייודת אוכלוסיית העיר לפי גיל, מין, אזור מגורים וכיו"ב, מעודכנים לשנת 2007 בלבד.

ניידות בין יישובים

בהתייחס לניידות בין יישובים, בשנת 2003, לראשונה מזה 40 שנה, נרשם מספר רב יותר של משתקעים בעיר בהשוואה למספר העוזבים אותה, כך שמאזן הניידות בין יישובים שנרשם היה חיובי ועמד על 232. בשנת 2004 מאזן הניידות בין יישובים המשיך להיות חיובי ואף גדל בצורה משמעותית ועמד על 4,375. בשנת 2005 מאזן הניידות הצטמצם במעט בהשוואה לשנת 2004, אך המשיך להיות חיובי ועמד על 3,710 תושבים וכך גם בשנה שלאחר מכן, שנת 2006, בה מאזן הניידות המשיך להיות חיובי, אם כי הצטמצם באופן ניכר ל-819 תושבים. בסוף שנת 2007 מאזן הניידות נשמר חיובי למרות שהוא הצטמצם פי 2 בהשוואה לשנת 2006, ועמד על כ-490 תושבים (לוח 2.34). מצב זה משקף את המגמה שהחלה כבר באמצע שנות ה-90 שמצביעה על צמצום הדרגתי במאזן הניידות השלילי בעיר והפיכתו לחיובי, כלומר המאזן הפך לגורם משמעותי בגידול אוכלוסיית העיר - מספר תושבי העיר גדל לא רק כתוצאה מהריבוי הטבעי, אלא גם כתוצאה מכניסתם של תושבים חדשים הבאים מיישובים אחרים. עם זאת, יש לציין כי מאזן הניידות נמצא במגמת צמצום, כך שהיכולת שלו להוות מקור משמעותי לגידול אוכלוסיית העיר מצטמצמת אף היא. בהמשך למגמה זו, על-פי הנתון המעודכן ביותר לסוף שנת 2008, מאזן הניידות בין יישובים בעיר הצטמצם בצורה משמעותית בהשוואה לשנת 2007 ואף הפך לשלילי ועמד על כ-3,200 תושבים.

מבדיקת דפוס הניידות בין יישובים, לפי מחוז המוצא של המשתקעים ולפי מחוז היעד של העוזבים, עולה התמונה הבאה:

א. בדרך כלל, היקף הניידות אל תוך ת"א-יפו וממנה גדל ככל שהמחוז קרוב יותר אליה מבחינה גיאוגרפית. לפיכך, ב-2007 כ-31% מהמשתקעים באו ממחוז המרכז, ועוד כ-29% ממחוז תל-אביב. בקרב העוזבים, כ-36% עברו למחוז המרכז, וכ-40% למחוז תל-אביב.

ב. בשנת 2007, מאזן הניידות של ת"א-יפו הוא חיובי ביחס לכל המחוזות, פרט למחוז המרכז ומחוז תל-אביב בהם הוא שלילי (לוח 2.44). המשמעות היא שנכנסים הרבה יותר תושבים לתל-אביב-יפו מהמחוזות המרוחקים מאשר תושבים שיוצאים מתוך העיר אל ערי המחוזות הללו, בעוד שמהערים הסמוכות לתל-אביב-יפו (ערים במחוז תל-אביב ובמחוז המרכז), נכנסים פחות תושבים לעיר בהשוואה לתושבים שיוצאים מתל-אביב-יפו אל ערים שבמחוז תל-אביב ובמחוז המרכז.

כ-55% מהעוזבים את ת"א-יפו הם בגילים 25-44 וכ-61% מהמשתקעים בה הם בגיל זה (לוחות 2.41 ו-2.40). האפקט הכולל של הניידות בין יישובים פועל בכיוון של הצערתה המתונה של אוכלוסיית העיר, היות שהמאזן החיובי הגבוה ביותר ניתן למצוא בקרב אוכלוסיות הניידים בגילאי הצעירים (15-24) ובגילאי הביניים (25-44). סה"כ המאזן בשתי קבוצות הוא חיובי ועומד על 3,436 תושבים לעומת שאר קבוצות הגיל שלגביהם המאזן הוא שלילי ועומד על 2,947- תושבים (לוח 2.39). בניידות בין יישובים, ת"א-יפו "מפסידה" משפחות צעירות עם ילדים (ההסקה שמדובר במשפחות נובעת מההנחה שילדים אינם עוברים לבדם בין היישובים, אלא בליווי הוריהם): ב-2007, מאזן הניידות באוכלוסייה שגילה 0-14 היה שלילי ועמד על 2,435- תושבים. לעומת זאת, ת"א-יפו "מרוויחה" אוכלוסיית צעירים בגילים 15-24 שרובם הגדול רווקים וכן אוכלוסייה בגילים 25-44 - מאזן הניידות בקרב אוכלוסיות אלה עמד על 1,820 ו-1,616 תושבים, בהתאמה (לוח 2.39).

ניידות בתוך היישוב (תל-אביב-יפו)

בנוסף לתנועת התושבים שקיימת בין היישובים בארץ לבין העיר תל-אביב-יפו, קיימת תנועת תושבים בתוך העיר עצמה - תושבים שעוברים מקום מגורים בתוך העיר. מספר הניידים בתוך ת"א-יפו עמד על 24,292 ב-2007 (לוח 2.42), מספר גבוה יחסית של תושבים המעתיקים את מגוריהם ממקום אחד למשנהו בעיר. היקף הניידות בקרב האוכלוסייה היהודית בתקופה 1984-1989 היה נמוך יחסית (13,600-15,400), בהשוואה לשנים שלאחר 1990 (בין 18,100-21,000). הגידול בניידות בתוך העיר שהחל ב-1990, מוסבר בעיקר ע"י הניידות הרבה המאפיינת את העולים החדשים (עולי בריה"מ לשעבר שהחלו להגיע בתחילת שנות ה-90) שנוטים לשנות את מעונם לעיתים תכופות בשל תהליך ההסתגלות והקליטה בעיר. לאחר שנות ה-90, מגמת הניידות בתוך העיר גדלה עוד יותר וייתכן שהסיבה למגמה זו היא תוצאה של סיום בנייתן של יחידות דיור חדשות שנבנו במרבית רובעי העיר, ובמיוחד בעבר הירקון.

אחוז הניידים בתוך ת"א-יפו מקרב כלל אוכלוסיית העיר עמד בשנת 2007 על כ-6.2%. מהנתונים עולה שמכלל האוכלוסייה הניידת בתוך ת"א-יפו (24,292) רק 2.8% עברו מהדרום (רבעים 7-9) לצפון (רבעים 1-4) ו-4.4% מהצפון לדרום. באופן כללי הנטייה של תושבי הצפון והדרום שמעתיקים את מעונם בעיר היא להישאר בתוך אזור מגוריהם, דבר זה בולט במיוחד ברובע 7 וברובע 9 בהם אחוז ההשארות ברובע הוא למעלה מ-75%.

נתוני הניידות בעיר הכוללים את התנועה בין היישובים וזאת שבתוך העיר, מצביעים על כך שתנועת הניידות היא בעלת היקפים גדולים, בין אם מדובר ביוצאים ובין אם מדובר בנכנסים, בסך הכל אוכלוסיית הניידים מהווה כ-17% (66,733 איש) מכלל תושבי העיר בשנת 2007 (מבוסס על חישובים על סמך לוח 2.37). נתונים אלה מראים שאחוז ניכר מתושבי העיר הם ניידים, קרי העיר תל-אביב-יפו מאופיינת ע"י תהליכים של שינוי דמוגרפי רחב היקף במהלך השנה.

הגירה בין-לאומית

בנוסף לתנועת התושבים בתוך הארץ, קיימת תנועת תושבים בין-לאומית ובה משתתפות שלוש קבוצות עיקריות: עולים חדשים - מהגרים חדשים הנכנסים לעיר בשנה נתונה; יורדים לחו"ל - תושבי העיר שעוזבים את העיר ליותר משנה ברציפות; וחוזרים מחו"ל - תושבי העיר שחוזרים העירה לאחר שהות בחו"ל שנמשכה יותר משנה אחת ברציפות. מסך כל הכניסות והיציאות של הקבוצות הללו בשנה נתונה מתקבל מאזן ההגירה בעיר. בתל-אביב-יפו בשנת 2007, גם מרכיב מאזן ההגירה היה חיובי ועמד על כ-340 תושבים. החל בשנת 2004, מאזן ההגירה נשמר חיובי ואינו משתנה (כ-340 תושבים), למעט שנת 2006 שנה בה המאזן היה גבוה במעט ועמד על כ-540 תושבים. אם כן, מרכיב זה הוא בעל כוח שינוי קטן באופן יחסי, היות שהוא מוסיף בכל שנה מאות בודדות של תושבים למניין הכולל של אוכלוסיית העיר (לוח 2.51). הנתון המעודכן לסוף שנת 2008, מראה שמאזן ההגירה היה חיובי ועמד על כ-1,100 תושבים.

מאזן ניידות כולל

מאזן הניידות הכולל מורכב ממאזן הניידות בין יישובים (משתקעים ועוזבים את העיר) ומכלל ההגירה הבין-לאומית (תושבים יורדים ותושבים חוזרים מחו"ל) ומתנועת העולים החדשים (לוח 2.50). מאזן הניידות הכולל מבטא את ההשפעה המשולבת של כל תנועות התושבים מתוך העיר ואל תוך העיר ומציין בסופו של דבר את המידה בה העיר משכה אליה תושבים חדשים בשנה נתונה. מאזן הניידות הכולל ב-2007 היה חיובי ועמד על 1,318 תושבים. מאזן הניידות הכולל ב-2007 דומה מאד לזה שנמצא ב-2006 שעמד על 1,358. באופן כללי, בשנים האחרונות, החל בשנת 2000, ניתן לראות מגמה בה מאזן הניידות הכולל נשמר חיובי (פרט לשנת 2002 בה המאזן היה שלילי - 967- תושבים). למרות המגמה החיובית המאזן הולך ומצטמצם, וזאת בשל צמצום מאזן הניידות בין יישובים. שיעור (ל-1,000 נפש באוכלוסייה ממוצעת) המשתקעים בת"א-יפו מיישובים אחרים ב-2007, עמד על 55.0, שיעור העוזבים ליישובים אחרים - 53.8 ושיעור המאזן עמד על 1.3 (לוח 2.48). כלומר, מספר המשתקעים גדול ממספר העוזבים את העיר, אך רק במעט.

ע"פ הנתון הסיכומי המעודכן לשנת 2008 (שאינו מפורט ברמת גיל, מין, אזור מגורים וכו'), מאזן הניידות הכולל הצטמצם משמעותית והפך לשלילי בהשוואה לשנת 2007, כך שהוא עמד על כ-2,100- תושבים.

11. עולים חדשים

עם פתיחת שערי בריה"מ לשעבר בשנת 1989, חל גידול במספר העולים שפנו לת"א-יפו כיישוב מגורים ראשון בישראל: ב-1990 חלה עלייה תלולה במספר העולים החדשים המשתקעים בעיר ומספרם הגיע בשנה זו לשיא של כ-24,700 עולים. לאחר 1990 התחילה להירשם ירידה במספר העולים המשתקעים בעיר בכל שנה, ובצורה הדרגתית מספרם הצטמצם לכדי 1,275 עולים בשנת 2007 (לוח 2.51). סך כל העולים שעלו לישראל החל ב-1990 ומתגוררים בת"א-יפו עומד על 49,397 והם מהווים 12.7% מכלל האוכלוסייה בעיר בסוף 2007 (לוחות 2.52, 2.55).

בעבר הייתה אוכלוסיית העולים צעירה יותר בהשוואה לכלל אוכלוסיית העיר. ב-2003 מגמה זו השתנתה ומבנה הגילים של העולים בת"א-יפו הפך להיות דומה לזה של כלל האוכלוסייה בעיר, דבר הבא לידי ביטוי בחציון הגיל, שעמד בסוף 2003 על 34.2 בקרב העולים בהשוואה ל-34.0 בקרב כלל התושבים בעיר. ב-2004 הגיל החציוני של העולים היה 34.3 לעומת 33.9 בקרב כלל תושבי העיר. מגמה זו המשיכה גם בשנים הבאות ובשנת 2007 גיל העולים החציוני עמד על 35.2, לעומת הגיל החציוני של כלל תושבי העיר שעמד על 34.2. בהשוואה בין קבוצות הגיל השונות ניתן לראות פערים בין שתי האוכלוסיות: העולים מאופיינים בשיעורים גבוהים יותר, בהשוואה לכלל האוכלוסייה, בקבוצות הגיל 15-24, 25-44 ו-45-64, ובשיעוריהם נמוכים יותר בהשוואה לכלל האוכלוסייה, בקבוצות הגיל הקיצוניות - הצעירה ביותר (0-14), והמבוגרת ביותר (+65).

מבחינת התפלגות העולים לפי אזור המגורים בעיר (לוח 2.53) עולה כי שיעור גבוה מאוכלוסיית העולים התרכז ברבעים הדרומיים: ברובע 7 (יפו) - 19.8%, ברובע 8 (שפירא, סביבת התחנה המרכזית החדשה) - 15.1% וברובע 9 (מזרחית לאילון) - 28.4%. אחוז העולים מקרב כלל העולים בעיר בעבר הירקון ובצפון העיר הוא נמוך: ברבעים 1 ו-2 שיעורם עומד על 6.9% ועל 5.9% ברובע 4, בצפון, אחוז העולים עומד על 5.5% וברובע 3 שיעורם הוא 8.8%.

מבחינת התפלגות העולים בעיר (לוח 2.55) כאחוז מכלל התושבים, לפי רובע המגורים עולה כי העולים מהווים אחוז ניכר מהאוכלוסייה בדרום העיר, במיוחד ברובע 8 (28.1%) וברובע 7 (20.6%). ברבעים שבצפון העיר העולים מהווים אחוז קטן משמעותית מהאוכלוסייה, במיוחד ברובע 2 (5.9%) וברובע 4 (6.3%).

במהלך שנת 2007, 3,149 עולים עזבו את ת"א-יפו ליישובים אחרים בישראל (חלקם הגיעו ישירות מחו"ל לת"א-יפו ושהו בה תקופה קצרה באורח זמני), ו-3,141 עברו לגור בת"א-יפו מיישובים אחרים בישראל (לוח 2.56). היקף הניידות של העולים גבוה במיוחד: שיעור המשתקעים והעוזבים ב-2007 ל-1,000 נפש באוכלוסיית העולים עומד על 64 עולים הן בקרב העוזבים והן בקרב הנכנסים. לשם השוואה, הנתונים המקבילים לגבי הניידות בין-יישובים ביחס לכל התושבים בעיר הם: כ-54 וכ-55, בהתאמה. נתון זה מלמד כי אכן העולים מהווים קבוצה ייחודית המאופיינת על-ידי ניעות פיזית בין-עירונית גבוהה. הפיזור הגיאוגרפי של יעדי העוזבים את העיר מראה כי העולים שעזבו את ת"א-יפו אינם מתרחקים יתר על המידה מתל-אביב-יפו והם נשארים במחוז תל-אביב בערים הסמוכות - קרוב למחצית ממספר העולים שיצאו מת"א-יפו עברו לערים שכנות במחוז תל-אביב, במיוחד לערים הדרומיות לעיר תל-אביב-יפו, כגון בת-ים וחולון (כ-28% עזבו לטובת ערים אלה).